

Orta sınıflar ve modern gettolarda ayrıcalıklı yaşam

Mesut Yücebaş*

Gaziantep Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, Gaziantep

Geliş tarihi: 09.08.2013

Kabul tarihi: 23.12.2013

Öz: Çalışmada orta sınıfların kent içindeki mekân pratikleri incelenmektedir. Çalışmada ayrıca kentlerin ortaya çıkışı, kent pratikleri, Türkiye'de orta sınıfların mekânsal tercihleri ele alınmaktadır. Günümüzde üst-orta ve orta sınıflar şehrin çeperlerinde kurulmuş uydu kentlere taşınmaktadır. Çalışmada bu uydu kentlerin internet sayfalarındaki tanıtım yazılarından, orta sınıfların yeni yaşam biçimleri anlaşılmaya çalışılacaktır. Böylece yeni toplumsal sınıflar ile mekân arasındaki ilişkinin nasıl kurgulanmış olduğu incelenmiş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Orta sınıf, uydu kentler, yeni yaşam biçimleri

Middle class and privileged life in modern ghettos

Abstract: In this study, the residence practice of the middle classes in the city is examined. The emergence of urban, urban practices, residence preference of the middle class in Turkey is discussed as well. Nowadays, the upper-middle class and middle class are moving to satellite towns established in the outskirts of the city. In this article, it is tried to comprehend the new life-style of the middle class from internet pages of the satellite towns. Thus, it will be inspected by what method the relation between the new social classes and the residences is built.

Key Words: Middle-class, satellite towns, life style

Giriş

Orta sınıf, sınıfsal toplumsal yapının sınıfsız göstereni olarak türetilmiş bir kavramdır. Orta sınıf sınıfsal bir kategoridir ama orta sınıflar kendilerini sınıfsız, doğal, organik bir toplumsal tahayyülün hakiki imgesi olarak üretirler. Diğer bir ifade ile toplumun sınıfsız kategorizasyonu orta sınıfa özgüdür. Orta sınıf, kendini sınıflar üstü ve toplumsal hakikat hakkında tek belirleyici toplumsal kategori olarak tanımlar.

Orta sınıf ara bir sınıftır. Toplumsal sınıflar içinde bir sınıftır. Üst sınıflardan ve burjuvaziden ayrıdır ama her an mevcut toplumsal koşullar içersinde bir üst basamağa çıkma hayallerine sahiptir. Bu nedenle mevcut toplumsal örgütleniş, bu ihtimal uğruna korunmalıdır. Orta sınıf, alt sınıflardan veya işçi sınıfından da kendini ayıran bir sınıftır.

* Yazışma adresi: Gaziantep Üniversitesi İletişim Fakültesi, 27310 Şehitkâmil, Gaziantep.

Esnaftır, ticaretle uğraşır, memurdur ve hatta ağırlıklı olarak hizmet sektöründe ücretli olarak çalışır. Bir iş sözleşmesine dayansa da emeğinin karşılığı olan şey, elde edilen metalar aracılığıyla ölçülür. Ekonomik geçim kaynağı farklı olsa da orta sınıf, ayırt edici davranış kalıpları ve yaşam biçimlerine sahiptir. Özellikle günümüzde tüketimin demokratikleşmesi olarak da sunulan tüketim kültürü, kitleselliğini orta sınıflara borçludur. Orta sınıflar günümüzde tüketim alışkanlıkları ile de ayırt edici bir toplumsallığa sahiptir ve bu dinamik diğer sınıflara sirayet ettiği kadar, orta sınıflar arasındaki kimi farklılıkları da belirli oranda ortadan kaldırmaktadır. Örneğin bir küçük esnaf, eskinin kendine yeterli esnafı değildir artık. Hizmet sektörünün beyaz yakalı çalışanı ile arasında bazı farklar olsa da küçük esnaf da tüketim toplumunda üretilmiş değer, anlam, beklenti ve kaygıların taşıyıcısıdır. Dolayısıyla yaşam tarzını şekillendiren nitelikler, orta sınıflar için, ekonomik geçim kaynakları kadar, tüketim kültürüne eklenme düzeyleri ile belirlenir. Bu nedenle günümüzde orta sınıfları kendi belirleyicilikleri ve ayırt edici tarzları bağlamında tüketici bir sınıf olarak da tanımlamak mümkündür.

Orta sınıfın diğer sınıflardan ayırt edilmesini sağlayan bir diğer niteliği ise kaybedecek şeyinin büyük olmasıdır. Kaybın neden olduğu yıkımın geri döndürülemez kadar büyük olmasının sebebi ise az bir şeyinin (metasının, eşyasının, sermayesinin) olması ya da tüketme özgürlüğünü kaybetme ihtimalidir. Özellikle 1980 sonrası dönemin ekonomik dönüşüm ve dalgalanmalarında –neo-liberalizm ve kriz– kaygı ve korkunun orta sınıfta belirleyici bir hal aldığını gözlemek mümkündür. Dolayısıyla orta sınıfların gündelik yaşamını belirleyen ana tema kaybetme, geride kalma, eski düzeni muhafaza edememe korkusu ile şekillenmektedir. Güvenlik, standartlık, öngörülebilirlik, planlılık ve bunların zorunlu kıldığı tüm pratikler, politik yönelimler kadar gündelik ve kültürel kabul edişleri de belirleyen bir niteliğe sahiptir. Orta sınıf kendini sürekli olarak bir tehdit altında hisseder. Tepkisellik onun kimliksel yapısının harcıdır. Hayatın sıradan gidişatını tehdit eden veya bunu çağrıştıran her şey tehlikelidir; yabancı olan, düzensizliği çağrıştıran, standart olmayan, orta sınıfa ait toplumsal normların dışında kalan her şey... Orta sınıf gündelik ve kültürel yaşantısında kendini kuşatılmış hisseder. O, kâbus ve gerçekliklerin iç içe geçmesiyle karmaşıklaşmış bir iç dünyaya sahiptir. Bu fantazma dünyasında, hayaletler, cadılar, cinler, uzaylılar, hırsızlar, yoksullar, marjinaler, eşcinseller, komünistler, teröristler, anarşistler, farklı etnik gruplar ve hatta içkiyi biraz kaçırmış kapı komşusu bile yer bulabilmektedir.

Orta sınıfın bu genel ruh hali, kenti algılayışına ve kentteki yerleşme pratiklerine de yansımış durumdadır. Kent modern sanayi kapitalizminin gelişmesiyle farklı yerlerden gelen farklı kesimdeki insanların toplandığı, kaosun, karmaşanın, belirsizliğin, canlılığın ve farklılığın yaşandığı bir uzam haline geldi. Zamanla orta sınıflar için bu durum, yeni tüketim kalıpları ile birlikte güven ve huzurun tesis edilmesini zorunlu hale getirecekti. Böylece kent içinde yeni kentler, kentin eski haline duyulan özlemlerle şekillenmiş simulakrlar, kopyanın kopyası güvenli ve akıllı konutlar, bir şehirden ne bekleniyorsa onun bulunabileceği konsept siteler, bu dünyada tesis edilememiş orta sınıf beklentilerinin tümüne karşılık gelen uydu kentler, kent hakkında yeni bir imgesel ve kurgusal düzeyin oluşmasına neden olmaya başlamıştır.

Yöntem

Çalışmada öncelikle kent içersindeki uydu kent adalarını incelemeyi mümkün kılacak, tarihsel ve kuramsal bir perspektife yer verilmektedir. Bu çerçevede içersinde kentsel gelişmenin nasıl şekillenmiş olduğu, Türkiye'deki kent olgusu ve yeni toplumsal gelişmelerle birlikte kentte meydana gelen dönüşümler tarihsel bir bağlamla ele alınmaktadır. Daha sonra, uydu kentlerin internet sayfalarındaki tanıtım yazılarından hareketle uydu kent olgusunun söylemsel düzeyde kendisini nasıl kurgulamış olduğu ve yeni orta sınıfların yaşam mekânları incelenmeye çalışılacaktır. Projelerin isimlerinin değiştirilerek kullanıldığı

bu incelemede, son dönemde faaliyette olan konut projeleri tercih edilmiştir. Bulguların değerlendirilmesinde konut projelerinin söylemleri örnek metinler olarak ele alınmış ve bunlar daha önce literatürle bu konuyla ilgili üretilmiş akademik varsayımlar çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Kent ve Orta Sınıflar

Kent olgusu modern zamanlara özgü olmasa da devasa metropollerin ortaya çıkışının birkaç yüzyıllık geçmişi vardır. Bunun başlıca nedeni sanayi devrimi ve endüstriyel kapitalizmin ortaya çıkışıydı. Sanayi devrimiyle birlikte kentlerde büyük bir nüfus patlaması yaşanıyordu. Kente yeni gelenler aynı zamanda yeni çalışma ilişkileri içersinde, yeni bir hayata uyum sağlamanın zorluklarını yaşıyorlardı. “Sanayi kentinin ortaya çıkışıyla nüfusun büyük bölümü kentlerde oturur hale geliyordu... Kapitalist üretim biçiminin varlığını sürdürmesi ve gelişmesi için gerekli davranış, tutum ve ideolojik öğeler yeni ‘kent kültürü’ içinde yaratılıyordu” (Tekeli, 1983:1228). Çalışma ilişkilerinin yeni biçimlerine adapte olmaya çalışan yeni sınıflar, ilk etapta kentlerin çeperlerine yerleşiyor daha sonra bu çeperler merkezi de dönüştürmeye başlıyordu.

“Sanayi çağının klasik kentlerinin yüreğinde çok sayıda kol emekçisini istihdam eden fabrikalar yer alıyordu. Kent nüfusunun büyük kısmını meydana getiren bu sınıf, kenti kuşatan fabrikalara yakın kenar semtlerde, onlar için inşa edilmiş ‘işçi mahallerinde’ oturmakta, ‘merkez’ ise ağırlıklı olarak yönetici sınıflar, en genel anlamıyla ‘zihni emek’ kategorisini temsil edenler tarafından tutulmaktaydı” (Laçiner, 1996:11).

‘Kent dışı kent yaşamı’ bu bağlamda düşünüldüğünde ilk etapta orta sınıflardan çok alt sınıflara özgüdür. Ancak bu kentler kentin sterilize edilmiş bir kopyası olmaktan çok, yaşamın tüm güçlüklerinin belirlediği ve deneyimlendiği bir alt kültürel ortam olarak karşımıza çıkar. Bu aynı zamanda toplumsal sınıflaşmanın mekânsal bir uzantısıdır.

“Bir kent metropolleşme sürecine girdiğinde, bu kentte yerleşmiş denetim kurumlarındaki rutinleşmiş yönetim hizmetleriyle sanayi, anakentten ‘uydu kent’, ‘yeni kent’ gibi adlar alan çevre kentlere kaymaktadır. Kentin konutları alt kentler oluşturarak mekânda yayılmaktadır. Anakente mali denetim işlevleri, en uzmanlaşmış perakende ticaret ve hizmetler kalmaktadır” (Tekeli ve Gülöksüz, 1983:1228).

Ancak kent, durağan bir yapıya sahip değildir. Alt sınıflar da kente ilk yerleştikleri yerde hareketsiz değillerdir. Şehirde alacakları vardır. Yavaş yavaş kentteki toplumsal yapı karmaşılaşmaya, çeperler merkezin içinde kalmaya ya da merkezin dışarıdan gelenlerce istila edildiğine tanık olunmaya başlanır. Geleceğe ilişkin çocuklara aktarılmış umutlarla yaşama tutunan ama 20. yüzyılın krizlerle şekillenmiş toplumsallığında gün geçtikçe karamsarlığa da kapılan ve kaybedeceği şeyler üzerindeki teması tüket-at özgürlüğüne dönüşen orta sınıflar için bu yeni yaşam mekânları arayışına hız kazandırır. Yeni orta sınıflar, kaybetme riskiyle var olan birikimlerini tutumlulukla değil, bu riskin var olmadığını hissettiren tüketme özgürlüğüyle, daimi kriz ortamında yaşama tutunurlar. Tehdit edildiği hissedilen, orta sınıfa özgü yaşam biçiminin kendisidir.

Günümüzde orta sınıfın kendisini endişe ve korku içersinde hissetmesinin özgül bir takım koşulları vardır. Öncelikle 1980 sonrası dönemin neo-liberal ekonomi politikaları, krizlerin kamusal harcamaların sınırlandırılmasıyla engellenebileceği savını içerir. Böylece orta ve alt sınıfların kendilerini toplumsal yaşam içersinde güvende hissetmelerini sağlayacak ekonomik koşullar sekteye uğramaya başlar. Üstelik yoksulluğun artması ve bunu engellemeye yönelik politikaların serbest piyasa mantığı içersinde ortadan kalkması, orta sınıfların yeni endişelerini şekillendirir. Yoksulluğun gözden uzak tutulması gerekir. Burada söz konusu olan, bir süre sonra kendilerinin de düşme ihtimali bulunan bir toplumsal seviyeyi gözden uzak tutmak, saklamak ve gizlemektir. Üst sınıfsal pratiklere uygun yaşamak, onlar gibi olmak ama bunu, kendi toplumsal zeminin ayaklarının altından

kayma ihtimaline rağmen gerçekleştirmek... Bu nedenle orta sınıflar açısından tehdidin kaynağı, toplumsal çalışma ilişkilerinin asli kaynaklarından çok, *günah keçilerinde* aranır. Toplumsal düzeni bozanlar, yaşamlarını tehdit eden, bir zamanlar kendilerine bir ihtimal ve imkân sunan mevcut üretim ilişkileri değil, onlardır- yoksullar, farklı etnik kökene sahip yabancılar, siyahlar vs.

Öte yandan bu koşullar içersinde, orta sınıflar için, biriktirmenin ve doyumları ertelemenin değer katan bir niteliği de kalmıyordu. “Yükselme dönemi burjuvazisinin etik anlayışı günün birinde toplumda daha iyi bir yerlere gelme umuduyla katlanılan; geçici olacağı varsayılan ‘doyumların ertelenmesi ile bir yerlere gelme çabasını meşrulaştırıyordu” (Oskay, 2010:166). 20. yüzyılda ise toplumsal realitenin bekleyecek zamanı yoktur. Krizler çağında birikim ve erteleme beklenen sonuçları doğurmayabilmektedir. “20. yüzyıl, bir önceki yüzyılda ‘çalışanın doyumlarını yeterli bir süre erteleyebilenin’ toplumda bir yerlere gelebildiği toplumsal realitenin alt-üst olduğu; orta sınıfların somut koşullarının değiştiği bir yüzyıl olmuştur” (Oskay, 2010:167). Artık toplumsal dayanağın kaynakları tüketme özgürlüğünün korunmasından ve bunun ayrıştırıcı bir nitelik olarak var kılınmasını sağlamaktan geçmektedir. Üstelik orta sınıflar için böyle bir savunma stratejisi yeni bir ekonomik alan da açmaktadır: Tüketim ve Hizmet Sektörü. Böylece bir krizin varlığı veya toplumsal zeminin kayganlığı üst-orta sınıf seviyesine ulaşmanın da ekonomik bir aracı haline gelir. Tehdit eden şey, kâr da getirmiştir.

Kârlı faaliyetlerden biri de orta sınıfa özgü şehir korkusunu canlı tutarak veya tutmayı sağlayacak şekilde kentsel yaşam pratiklerinin kopyalarını yeniden üretmeyi sağlamaktan geçmektedir. Her bir site, bütünlüklü siteler evrenin oluşturduğu metinler arasında inşa edilir. Hepsi birbirinden bağımsız ama birbirinin kopyasıdır; kentin kopyası olarak kopyanın kopyası olan bir sistemi ortaya çıkarırlar. Bunun sonucunda kent içinde kent simülasyonları, uydu kentler, kopya kentler kentin çeperinde yükselmeye başlar. Artık orta sınıflar kendi gibi olanların bir arada bulunduğu, diğerleriyle temasın en aza indirildiği, toplumsal durumun tek bir anına karşılık gelen soyutlanmış, durdurulmuş bir kent algısının tüketimini gerçekleştirebilirler. Uydu kent, kopya ettiği kentin tam karşıtıdır. “Şehir balta girmemiş vahşi bir ormanı andırırçasına karışıktır; nitekim orta sınıfların gözünde şehir yabancılarla tehlikeli temasların olabildiği; kişinin sakıncalı insanlarla yan yana gelebildiği, kargaşa, sürekli mücadele ve düzensizliklerle dolu, çok kalabalık bir yerdir” (Ayata, 2005:41-42). Şehirde temas mümkündür ve her temas iz bırakır.

Orta sınıflar için yaşam kendi hakikati çerçevesinde değişime mümkün vermeyecek şekilde korunmalıdır. Masum bir hayatın çerçevesi şehir dışı banliyölerde tesis edilir. Mekânın bölünmesi, orta sınıfın masumiyet arayışının kefaretidir. “Şehir dışında kurulan banliyöler, orta sınıfın şehirlerde biriken sefaletin, yoksulların tehdidinin, toplumsal vahşetin uzağına taşınması anlamına gelir. Artık masum bir özel hayat ancak pis havadan, orospulardan, hastalık ve kötülükten uzakta sürdürülebilir” (Gürbilek, 2001:60). Böylece masum özel hayatın mekânsal sınırları belirlenmiştir.

Kent ve Sınır

Orta sınıfların şehir içi mekânlaştırma eylemi aynı zamanda sınırların çoğaltılmasıdır. Sınır, düzenli olanın nerede kurgulanmış olduğunu belirler. Sınırın öte tarafı, düzensiz ve güvensizdir. Sınırlar, kategorileştirmenin bir uzantısıdır. Olumlu ile olumsuzun, doğru ile yanlışın, kötü ile iyinin, çirkin ile güzelin, düzen ile kaosun ayrıştırılması ve zihinsel düzlemdeki ikiliklerin hakiki bir evrende tesis edilmesi sınırlar sayesinde gerçekleşir. Orta sınıf için sınırların belirlenmesi özellikle önemlidir. Çünkü sınırlar, kendi özgünlüğünü sadece kendince var olmasından türeten bir sınıfın homojen varlığının garantisi olacaktır. “Yeni orta sınıf mensupları işlevler, etkinlikler, insanlar, mekânlar ve zaman dilimleri arasında net sınır çizilemek için işyerinde ve evde sınıflandırma, farklılaştırma, hudut belirleme ve kategorileri birbirinden ayırmaya büyük önem verirler” (Ayata, 2005:41). Orta

sınıfın ikamet etme pratiğinin kent düzleminde yarattığı yarılma da geçirgenliğin asgariye indirildiği bu tür sınırlar tarafından sağlanır.

“Sizin ve diğer insanların evleri etrafında ‘içerisi’ ile ‘dışarı’ arasındaki ayrımı sürekli yaratan ve gösteren çitler, çalılar yer alır. Bahçe ya da ev girişlerinde içeride ikamet edenleri ve yabancıları, o yerin sakinlerini ve ziyaretçilerini birbirinden ayırmaya yarayan tabelalar asılıdır. Bu tabelaların ima ettiği ya da açıkça dile getirdiği talimatlara uyularak her defasında ‘düzenli bir dünya’ tekrar tekrar yaratılır ve ‘doğallaştırılır’... Yerinde olmayan şeyler pis sayılır” (Bauman, 2011:181).

Sınırlar nesnelere ve insanları belirli bir düzen içine yerleştirmeyi sağlar. Her şey yerinde güzeldir. Bir mutfak eşyasının, banyoda ya da yatak odasında olması kirli ise bir yabancı sınırlarını aşarak korunaklı orta sınıf yaşam alanına girmesi de sakıncalıdır. Şeylerin düzeni bozulmamalıdır. Şeylerin belirli bir düzende yerleşikleşmesini sağlayan sınırlar illa ki somut bir gösteren aracılığıyla inşa edilmek durumunda değildir. Birbirine benzer kopya yaşamların biraradılığı ve birbirlerini çağrıştıracak şekilde kurgulanmış olmaları da göstergesel sınırların belirlenmesinde işlevseldir.

Sınırlar aynı zamanda, kendi içersinde neyin yaşanacağını da tanımlar. Uydu kent sınırları içersinde sınırları belirlenmiş yaşam biçimleri de tüketimcilik, estetizm, sağlıklılık gibi ideolojik belirlenimler altında, insanlar arası ilişkilerin belirli ölçülerde olsa da askıya alınmasına rağmen karşılıklı saygı ve hoşgörünün sergilenmesinin incelikli metotlarla yürütülmesini, nitelikli eğlence ve kültürel pratiklerin deneyimlenmesi gibi etkinlikleri içermektedir. Bu, kamusal alan dışında kurgulanmış, idealleştirilmiş bir özel alana karşılık gelmektedir ve gerekçesi de 1980 sonrası sosyo-ekonomik değişimlerde yatmaktadır. Siyasal liberalizmin özel alana çekilmesi olarak tanımlanabilecek bu süreç, seksenli yıllarla birlikte yaşanan muhafazakâr devlet liberalizminin bir sonucudur.

Michael Ryan ve Douglas Kellner, Spielberg filmlerini analiz ettiklerinde banliyölerde yaşayan orta sınıf Amerikalıların idealize edilmiş özel alan kurgularıyla karşılaşır. Onlara göre “Spielberg’in aile fantezileri, liberal değerlerin kamusal alandan sürülüp atılması ve bunların, hiç değilse aile içi sevecenlik ve ihtimamla örülü özel vizyonlara sığınmasıyla ilişkili belirtiler olarak yorumlanabilir” (1997:397). Burada idealize edilen şey, her ne kadar ailenin korunması anlamında muhafazakâr olsa da muhafazakâr bir aile değildir. Seksenlerle birlikte ekonomik alan, müdahaleci kamusal refah devletinden arındırılmış, devlet piyasanın güvenliğini tesis eden bir rol üstlenmiş, bilim ve akılcılık katı bir teknikizmle araçsallaşmış, kapitalizm ve piyasa mantığı denetimsiz bir güvencesizliğe yönelmiştir. Bu gelişmelerin sonucunda, kamusal beklentileri muhafazakâr cemaatçilikle çözüme kavuşturulmuş ve böylece de muhafazakârlık kamusallaşmıştır. Siyasal liberalizm, muhafazakâr devlet, teknokrasi ve denetimsiz kapitalizm karşısında korunaklı özel alana taşınmıştır. “Aileyi tehdit eden güçler çoğunlukla devlet, bürokrasi, bilim, akılcılık ve kapitalist açgözlülük gibi şeylerle ilişkilidir. Devlet ve kapitalizm karşıtı motiflerin bir karışımı, çevreci ve manevi değerlerle birleşerek Spielberg’i altmışlı yıllar sonrasında Kaliforniya gibi yerlerde gelişen ‘Yeni Çağ’ politikasının sınırları içine konular” (Ryan ve Kellner, 1997:398). Orta sınıf muhafazakârlığının temeli *Yeni Çağ*’ın bu özgül koşullarında ortaya çıkar. Bu *Yeni Çağ*’da devleti çağrıştıran her şey, özel alanın dışındadır. Güçlü bir kamusal düzenleme tahayyülü olarak komünizm karşıtlığı ve bürokratik devlet aygıtı da buna dâhildir. Öte yandan kamusallaşmış bir muhafazakârlık ve denetimsiz, aç gözlü kapitalizm de devlet gibi bir tehdit unsurudur. *Yeni Çağ*’ın orta sınıfı, bu bağlam içersinde kendisini ideolojisiz veya ideolojiler üstü olarak görür. Oysaki bu bile, ideolojiler hakkında bir ideolojidir. Kapitalizmle bağdaştırılır, tüketme özgürlüğüne önem verir ve bir yönüyle de korunması gereken bir yaşam biçimine sahip olmak anlamında muhafazakârdır.

Yeni muhafazakâr söylem de, orta sınıf ideolojisinin temel beklenti, korku ve hayalleri ile beslenerek kamusallaşır. Bu nedenle, orta sınıf ideolojisinin yaşam pratikleri yaşamdaki tutunuşunu muhafazakar değerler aracılığıyla tesis eden kitleler için de bir prototip

oluşturur. Böylece günümüz muhafazakârları da konutlarıyla, yaşam biçimlerinin koruma pratikleriyle ve davranış kalıplarıyla bu ideolojiyle uyum içindedir.

Türkiye’de Orta Sınıfların Kentsel Pratiği

Orta sınıflaşma Türkiye’nin sınıfsal yapısını tanımlayan temel bir öge olarak karşımıza çıkar. Orta sınıf ideolojisinin sınıfsız, kaynaşık, organik ve dayanışmacı toplum kurgusunun Türk modernleşme sürecinde toplumsal örgütlenmeyi tesis etmede önemli bir işlevi olmuştur. Ancak henüz başlangıçta belirli bir düzeyde de olsa tüm sınıflar yerli yerindedir (köy, kent). Henüz orta sınıf da dardır. Ancak 1960’lar ve özellikle 1980’ler bunu değiştirecektir. Serbest piyasa koşullarının oluşması tüketen ve tükettikleriyle farklılaşan, yeni imgeleriyle kendisini ayırttıran bir orta sınıf pratiği ortaya çıkarmaya başlar. Bu talepler aynı zamanda kimi özlem, değer, saygınlık ve karşılıklı hoşgörü talep ve pratiklerini de tıpkı Amerikan banliyölerinde olduğu gibi özel bir alana çekilmesini de doğurur. Dışarı (kent) artık bunların üretilebileceği bir yer değildir. Üstelik son dönemde muhafazakâr kamusal ve denetimsiz kapitalizmin neden olduğu kriz ortamı da gün geçtikçe alt sınıfları daha tehlikeli bir hale sokmaktadır. Böylece yeni konut talepleri doğmaya başlar. Ancak bunda, tüketme özgürlüğü ile tanımlanmış bir ayrıcalık da bulunmak durumundadır. Zaten tüketim kültürü ile konut ve mekânın konumlanışı arasında, Batı’da, uzun zamandır tespit edilmiş bulunun bir bağlantı da vardır.

“Tarihsel bir kurgu olarak ‘ideal ev’in konfor, rahatlık, saygınlık gibi sembolik çağrışımlarıyla orta sınıf kültürünün odak noktası haline gelmesi, 19. yüzyıl sonlarıyla 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, değer ve özelemlerin tüketimle içiçe geçmeye başladığı döneme rastlıyor. Bu dönem, gerek Kıta Avrupa’sındaki gerekse Kuzey Amerika’da, yeni palazlanmaya başlayan bir bürokrat ve uzman meslek sahibi kesiminin, sanayileşen kentlerin alt tabakalardan, özellikle işçi sınıfından ayırıştırma çabası içinde olduğu bir dönem. Bu bürokrat- uzman kesimin saygınlık özelemlerinin satın almaya dönüşmesi, bir yandan yeni piyasaya çıkan çeşitli ev malzemelerine (gazlı fırın, elektrikli süpürge, banyo küveti, musluktan, diş fırçasına kadar) talep yaratırken, diğer yandan tüketime sembolik anlamlar yükledi” (Öncü, 1999:29).

Türkiye’de de 1980’lerin neo-liberal politikalarıyla genişleyen orta sınıf bundan sonra, üretim sürecine katkıları ya da eğitilmiş olma ayrıcalıklarından daha fazla, tüketim alışkanlıklarıyla kendini diğer toplumsal sınıflardan ayırmaktadır. Orta sınıf gündelik hayat içindeki giyinme, yeme, kültürel pratiklere katılma gibi faaliyetlerde takındığı tavır ile tüketimi ihtiyaç dâhilinde yapılan bir eylemden çıkararak, farklılığını vurguladığı bir alan olarak kurgulamaktadır.

Konut tercihi ve mekânsal kurgu da benzer bir biçimde, farklılaşmanın, ayrık olmanın bir gereği olarak yaşanır. Bu ayrıca tükettikleri ile farklılaşan bir kimlik tahayyülüne de karşılık gelir. Konut, bir seçkinlik göstergesidir, tıpkı tüketilen tüm şeylerin sağladığı diğer tüm değerler gibidir. Ancak metanın kimliğe kattığı değer metanın ömrü kadardır. Bu nedenle kimliksel kabuller ve değer yüklenimleri belirli süreler içerisinde gerçekleşir. Kalıcı olmayan, kimliğin yapısını geri döndürülemez bir şekilde yapılandırmayan bu kültürel eylemde, tüm kimliksel kabuller ve yaşam deneyimi standartları geçiciliğin gerektirdiği yapaylıkla gerçekleşir. Bu nedenle bir sahtelik izlenimi verirler. Böylelikle konut projelerinde yapay göller, yapay Ege esintileri, yapay bir boğaz, yapay çevre, görmek mümkün olabilmektedir.

Türkiye’de tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde ise orta sınıfın özellikle üst orta sınıfın, mekân olarak tercih ettiği yerler toplumsal dönüşümlere bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir. 1950’li yıllar tarımda modernleşme ve sanayideki atılımlarla birlikte köyden kente hızlı bir göçün başlamasına neden olmuştur. Köyden kente gelen kesimin mekânsal zorunluluğu geçeköndü olurken, dönemin orta sınıfı ise apartmanı tercih etmektedir. “1950’li yıllardan 1980’li yılların ortalarına kadar olan dönemde mekânsal

oluşumlara bakıldığında, köyden kentte göç eden insanların yaşadığı mekânların kentin çeperini saran gecekondu olduğu görülmektedir. Merkezde ise, büyük kentlerdeki kentsel planlamalara bağlı olarak orta sınıflar için yapılan mahallelerden söz edilebilir” (Dağtaş ve Dağtaş, 2009:144). Bu tercih- zorunluluk kısıtacı sınıfsal farka işaret ederken, orta sınıfın tüketim alışkanlıklarındaki farklılıkları ve yüklenen anlamları da göstermektedir. Orta sınıf, barınma ihtiyacını gideren ev’i kullanım değeri çerçevesinde anlamlandırmaktan daha çok, ev’e bir değer yüklemektedir. “Orta sınıflar için apartman bir statü ve saygı sembolü ve yeni edindikleri tüketici kimliklerini gerçekleştirebilecekleri ve ifade edebilecekleri bir yer. Apartman taşradan göç edenlerin kente getirdikleri karmaşaya da tümüyle zıt bir hayat tanımını ifade etmesi bakımından çekici” (Aksoy ve Robins, 1999:60). Göç ile şehre gelen kitlenin yarattığı karmaşadan uzak ve düzenli apartman hayatı orta sınıfın kendini rahat, steril ve farklı hissettiği mekânlardır. Bu nedenle, “Türkiye’deki apartmanlaşma olgusu, orta sınıfların kentleşme sürecinin yarattığı sorunlarla baş edebilmek için geliştirdikleri bir güç birliği, bir tür dayanışma ilişkisi olarak görmek yerinde olacaktır. Bir kere apartmanlaşma, baş aktörleri orta sınıf mensupları olan bir ilişkiler sistemidir” (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003:104). Dönemin orta sınıfın konuşlandığı apartmanlar, bu sınıfa kendilerini rahat ve farklı hissettirmelerinin yanı sıra kanunlara, mevzuatlara vb. uygun olmasıyla da düzenli ve yasaldir. Orta sınıfın önemli özelliklerinden biri olan sistemle uyumlu yaşam şekli, apartmanı bu sınıf için uygun bir mecra haline getirir.

“Türkiye kentlerinde orta sınıfın temel yaşam alanı olan apartmanlar, çoğu kez gecekonduunun tam karşıtı olan ilişki ve değerlerin mekânı olarak görülmüştür. Gecekondu kaçaktır; apartmanlar ise ruhsatlıdır, imar kurallarına uygundur. Gecekondu plansızdır; apartmanlar planlıdır. Gecekondu altyapıdan ve temel gereksinimlerden yoksundur; apartmanların alt yapı sorunları daha yapım aşamasında çözülmüştür. Gecekondularda kentte yeni göçenler, marjinal kesim yaşarken, apartmanlarda modern orta sınıf yaşamaktadır” (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003:103).

Apartmanda yaşamak aynı zamanda Batılı tarzda yaşamak ile de eşdeğer görünüyordu. Modern yaşam biçimleri aslında toplu konut mantığının bir uzantısı olan apartmanda cereyan ediyordu. Türkiye’de halen apartmanlar orta sınıfın temel ikametgâhını oluşturmaktadır. Ancak orta sınıflar öncelikle üst orta sınıflardan başlamak üzere yavaş yavaş kentlerden uzaklaşmaya da başladılar. Bunda 1980’lerin kültürel iklimi de hazırlayıcı bir rol oynadı. “1980’ler şunu denedi: Varlığın ve imkânların dünyasıyla yokluğun ve imkânsızlığın dünyasını, birbirine temas etmeyecek, birbirine geçişi olmayan, iki kampa ayırdı” (Gürbilek, 2001:27). Orta sınıflar için şehrin belirli bölgeleri ayrıcalıklı bir konuma yükseldi. Gecekondularda yaşayanlar şehir merkezlerine iş aramak ve çalışmak ya da tatil günlerinde dinlenmek, eğlenmek için gidiyorlardı. Bu bağlantı ise gecekondu bölgelerinin dar sokaklarında ulaşımı kolaylaştıran dolmuşlarla gerçekleşiyordu. Böylece dolmuşla temsiliyet kazanan bir alt kültür, şehirli orta sınıfların yoz ve beğenisi düşük kültür olarak adlandırdıkları bir kültürel biçime dönüştü. Ancak şehir merkezi alt sınıflarla olan güvensiz ilişkinin ve temasın halen mümkün olduğu yerlerdi. Orta sınıfların kendi gibi olanlarla yaşama talebi bir içe kapanma etkisi göstererek mekânsal örgütlenmeyi de değiştirmeye başladı.

“1980 sonrası dönemin, özellikle de ’90’lı yılların orta sınıflar açısından temel özelliği, kısaca içe kapanma ya da kopma olarak adlandırabileceğimiz bir eğilimdir. Burada bu terimlerle anlatılmak istenen, orta sınıfların eskisine göre daha yalıtılmış mekânlarda, kendileri gibi olmayanlarla ilişkilerini en aza indirgeyerek yaşama, sadece kendi gibi olanlarla bir arada olma ve çözüm arayışına girme eğilimidir” (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003: 136).

Ayrıca orta sınıflar için kendi içine kapanma mekânının yeni biçimlenişini doğurmadı. Kendi gibilerle bir arada olma talebi aynı zamanda estetik kaygılarla da şekilleniyordu. Herkesin kolayca ulaşamayacağı beğeniler ve değerler şehirlerin çeperlerinde kurgulanmış

bir alt şehirler kümesinin oluşturulmasında belirleyici bir rol oynuyordu. Keyif alma, eğlenme, spor yapabilme, estetik dizayn tüm güvenlik örüntülerinin içersinde korunmalıydı. Dolayısıyla alt kentlerde deneyimlenen yaşam, hazzın, mutluluğun, estetikliğin güvenlik duvarları arasında tesis edildiği bir yaşamdı. Yapay bir mutluluk kurgusu olarak da geliştirilmiş, düşünülmüş, planlanmış ve öngörülebilir bir şekilde dizayn edilmişti.

Uydu Kent Projeleri Hakkında Bir Analiz

Uydu kent projelerinin internet sitelerindeki tanıtım yazılarında, nasıl bir yaşam kurgusunun gerçekleştirildiğini, bunların içeriğini, yaşam alanlarının nasıl düzenlendiğini ve kısacası yeni orta sınıfların mekân ve kent algılarının yeni biçimlerini görmemiz mümkündür. Bu söylemsel yapılar belirli temalar altında incelenebilir. Konut projeleri öncelikle müşterilerine nasıl bir hayat yaşayacaklarını bildirir. Daha sonra yaşam alanlarının nasıl kurgulandığını, ev içinin neler içerdiğini, güvenliğin nasıl tesis edileceğini duyurmaya gayret ederler.

Nasıl bir hayat?

Uydu kentlerde yaşamaya yönelmek aynı zamanda yeni bir hayata geçişi simgelemektedir. Nasıl bir hayat? sorusunun yanıtları ele alınan uydu kent internet sitelerinin tanıtım yazılarında sıklıkla karşımıza çıkar. Bunlarda uydu kent farklılığın tesis edildiği bir alan olarak kurgulanır. Nitekim “orta sınıfın uydu kente çekilmesi, dış dünyadan, ötekenden ve hatta kendi geçmişinden kesin ve tavizsiz bir kopuş olarak algılanabileceği gibi, örnek teşkil edecek alternatif bir zihniyet, toplumsal örgütlenme ve yaşam biçimi yaratarak toplumun daha geniş kesimleri ile farklılıkların vurgulanması olarak da görülebilir” (Ayata, 2005:55). Farklılık vurgusu bu nedenle uydu kentlerin tanıtımında sıklıkla başvurulan bir temadır. Örneğin bir uydu kent tanıtımında farklılık vurgusu şu şekilde dile getirilir: “Farklı tarzlar, farklı ihtiyaçlar, farklı tercihler için” (Site 1, 2012). Farklı tercihlere sahip insanların oturabileceği bir uydu kent, diğer toplumsal koşul ve alanlardan farklı bir ‘tarza’ sahip olmayı ima etmektedir. Uydu kent tasarımcıları ve proje sahipleri bizim neyi istediğimizin farkındadırlar. Bu nedenle özne olarak *biz’e* seslenirler: “*Site 2* sizin hangi hayatı yaşamak istediğinizi biliyor. Zamanın ve mekânın en ileri, en gelişmiş niteliklerini taşıyan bir hayat. O yüzden tasarlanırken İstanbul’un en kaliteli, en farklı, en özel projesi olarak tasarlandı” (Site 2, 2012). Bu aynı zamanda birer özne olarak neyden hoşlanmamız, neyi tercih etmemiz gerektiğine yönelik de bir kurgudur.

Üst orta sınıfların yaşam biçimi uydu kentler aracılığıyla prestij de kazanmaktadır. “Yeni zenginler, kendilerine seçkin bir yaşam tarzı kurarak ayrıcalıklı bir konuma ulaşmakta, statülerini yükseltmekte ve prestijli bir yaşam tarzına sahip olmaktadır” (Dağtaş ve Dağtaş, 2009:155). Farklı ve ayrıcalıklı bir yaşamın göstergesi ilk olarak mimari yapıda karşımıza çıkar. Burada sıra dışı mimari özellikler, konfor ve estetiğin bulunduğu alanlar olarak kurgulanır. Bir uydu kent, mimarisıyla de farklı ve ayrıcalıklı bir hayata çağırılmaktadır bizleri: “Daha ilk bakışta sizi farklı bir hayata çağırın mimarisıyla *Site3*, konfor ve estetiği yeniden yorumluyor. İncelikli ayrıntularla inşa edilen *Site 3*, sıra dışı çizgisi ve alışılmadık yüzey tasarımlarıyla, farklı ve ayrıcalıklı bir hayatı görünür kılıyor” (Site 3, 2012). Konfor ve estetiğin bir arada bulunuşu da bu ayrıcalıklı yaşamın gereklerinden biridir. Mimari yapı aynı zamanda soylu bir yaşama açılan kapıdır. Örneğin bir projenin dış görünümüne yansıyan mimari anlayışı içeri girdiğimiz anda soylu bir yaşam mimarisine dönüşebilmektedir (Site 2, 2012). Mimari ile yaşam biçiminin birbirini tamamlar şekilde kurgulandığı uydu kent tanıtımlarında uydu kent projeleri herkesin aradığı huzurun ve konforun da tedarikçisi olarak sunulmaktadır.

Konut projelerinin sunduğu tek şey, huzur veya ayrıcalık değildir. Yaşam mekânları olarak bu projeler aynı zamanda insanlar arası ilişkilerin de yeniden düzenlendiği yerlerdir. “Bu modern sitelerin belirleyici özelliklerinden bir tanesi de ‘cemaat’ olgusuna eklenen

ve onunla iç içe geçen, aynı kültürel havayı soluyan, aynı değerleri benimseyen kişilerin bir araya gelmesi olgusudur” (Bali, 2002:119). Bu projeler, yeni komşuluk ilişkileri geliştirebileceğiniz, sizin gibi olanlarla bir arada yaşayabileceğiniz ve sizin gibi olan bu insanlarla huzuru, mutluluğu ve hazzı duyumsayabileceğiniz alanlar sunmaktadır. Bu cennetten köşelerde, komşularla kurulacak sıcak ilişkiler de görüntünün bir parçasıdır. "Komşularınızla sıcak ilişkiler kurabileceğiniz, rengârenk çiçekleri koklayabileceğiniz bir yer... Stresli şehir yaşamı sonrasında huzuru, mutluluğu ve keyfi doyusuya yaşayabileceğiniz..." (Site 4, 2012) bir dünya olarak sunulan projelerde yaşam, kendimiz gibi olanlarla hazzına varabileceğimiz bir deneyim gibidir. Ancak bir yandan uydu kent projeleri cemaat vurgusuna rağmen, insanlar arası ilişkilerin ötelenmesiyle de tanımlanır. Bauman'a (2011:173) göre aksini iddia etseler (hatta bazen buna inansalar) bile, insanlar o paraları kendilerini sadece kendi tercih ettikleri zamanda kendi tercih ettikleri kişiler dışında başka birilerinin muhabbetine maruz kalmaktan kurtulmak için ödemekte ve sonuçta yalnız bırakılma ayrıcalığı için para vermektedirler. Uydu kent projelerinin kimi tanıtım metinlerinde bu temayı çağrıştıracak ifadeler de rastlamak mümkündür. "Kendinizi dinleyin, huzurla dinlenin..." (Site 5, 2012) sloganı bu yalnızlık talebine işaret etmektedir ya da kimi zaman kendi hayatınıza ve kariyerinize odaklanmak için de yalnızlığı talep edebilirsiniz. Evin konforu ve kalitesi bu odaklanmanın gerçekleşmesine yönelik olarak dizayn edilebilir. Örneğin bir konut projesi tam olarak bu taleple şekillenmiş bir tanıtıma yer vermektedir: "Site 2 yüksekleri hedefleyenler için benzersiz bir yaşam alanı. Kendinizi bulutlarda hissetmeniz, sadece hedeflerinize ve yaşama odaklanmanız için evinize muhteşem bir konfor ve yüksek kalite getiriyor" (Site 2, 2012).

Şehir ve Uydu Kent

Bireysel yaşantının yalıtılmışlığı ile uydu kentlerin şehir dışında kurulmuş olması arasında bir bağlantı vardır. Başarı veya kariyer kendini dinleme ve hedeflere odaklanma ile gerçekleşirken, bunun mümkün hale gelmesi, şehrin karmaşasından yalıtılmayı zorunlu kılmaktadır. Bireyin kendini dinlemekle varlık kazanmasında olduğu gibi, uydu kentler de kendilerine dönüktür. Sırtlarını şehirlere vermişlerdir: "Şehrin koşturması içinde her gün kaybolurken, hayatın getirdikleri her an daha da monotonlaşırken, kendine ve zevklerine vakit ayırmak bu kadar zorlaşmışken,...Yaşamdaki farklılığı hissedin..." (Site 6, 2012). Kent yaşamı bu söylemsel kurgu içersinde bunaltıcı bir niteliğe sahiptir. Aynı sitenin tanıtımında bu bunaltıcı yön şu şekilde tasvir edilmektedir: "...yüksek binaların gölgesinde nefes almadan geçen bunaltıcı kent yaşamının içinde ferah bir yaşama duyulan özleminden ilham alınarak tasarlandı..." (Site 4, 2012). Aynı zamanda bu ayrıksılık modern bir şekilde yaşamının imkânlarını da sağlayacaktır. "Bu yeni uydu kentlerde, öteki insanlardan ayrı olarak, modern kimliklere sahip olmak ve modern yaşam tarzları sürdürmek mümkün olacak. Kentin yörüngesindeki modern cemaatler; modernizmin, kendi içinde kapalı ada şeklini alan bu farklı türü, sırtını tümüyle şehre dönmeyi seçti" (Aksoy ve Robins, 1999:61). En güzele sahip olmak, huzura kavuşmak ve modern yaşama duyulan arzu bir araya gelerek bu yaşam adacıklarının temel yapı taşlarını oluşturur: "İzmir'in en güzel karşı kıyısında, Karşıyaka'da son zamanlarda herkesin aradığı huzurun, modern yaşamın konforuna ve eşsiz mimarisine sığındığı yeni bir hayattır Site 7 Konutları..." (Site 7, 2012). Bazen de uydu kentler kendilerini şehre yakınlıklarıyla tanımlarlar. Ancak yine de aradaki mesafe sabit tutulmuştur. "Kim, tüm olumsuzluklarına rağmen şehir yaşamının hayata renk katan, yaşamı kolaylaştıran şartlarından vazgeçebilir ki? O zaman yapılması gereken şey çok basit... Arada bir yerde buluşmak" (Site 4, 2012). Şehre yakınlığın değer olarak sunulduğu tanımlarda ise bu daha çok, bir çıkara hitap etmek durumundadır: "Finans dünyası orada, ülkenin en başarılı kurumları oradan yönetiliyor, Boğaziçi'ne ve İstanbul'u dünyanın gözbebeği yapan renkli yaşamına çok yakın" (Site 2, 2012). Ancak bu sadece el altında tutulan bir şehirdir,

ihtiyaç duyulduğunda gidilecek, görülecek ve tekrar siteye geri dönecektir. Uydu kentler, şehrin anti-tezi olarak kurulurlar.

Sonuçta şehir yaşamının anti tezi olarak kurgulanan uydu kentler alternatif bir şehir gerçekliği tasarlamaktadırlar. Ayrıca ideal şehrin veya şehre yönelik beklentilerin yeniden tesis edildiği alanlar olarak da ilan edilebilirler. Bir süre sonra uydu kentler şehrin kendisi haline gelirler.

Bir projenin tanıtımında önce şehir hayatına ilişkin olumlu nitelikler sıralanmaktadır: "Büyük şehirde hayat dinamiktir, hareketlidir. Eğlencelidir. Bunun için çekicidir. Kültür zenginliği, yiyecek içecek çeşitliliği, alışveriş seçenekleri, gece hayatı, moda, sanat hep hızlı bir devinim içindedir" (Site 8, 2012). Daha sonra ise bu imkânların ortadan kalkmış olmasından yakınılır. "Göçlerle kalabalıklaşan şehrin merkezindeki beklentiler değiştiğiçe, bu kaliteli yaşam da ana caddeden uzaklaştı..." (Site 8, 2012). Söylemsel kurguda şehirden kimi alanlar örnek gösterilerek neyi kaybetmiş olduğumuz aktarılmaya çalışılır. "Bir zamanlar tiyatro ve sinemalar, kültür ve alışveriş merkezleri, lokanta ve eğlence yerlerini barındıran Pera, "ana cadde" özelliğiyle, şehrin özgün kalitesini yaşatıyordu. Çevre pasajlar ve ara sokaklar da yiyecek içecek, kültür ve eğlence uzantıları olarak bu canlılığı taşıyordu" (Site 8, 2012). Üstelik proje tanıtımına göre yeni projeler, şehrin zenginliğini bölmüş, insanlar şehirden uzak yaşamaya başlamışlardır. "Gelişen alışveriş merkezleri ve çevreye kapalı yeni yerleşimler şehrin zenginliğini böldü. İstanbul'a gelenler özlemini çektikleri büyükşehir yaşantısı yerine merkezden kopuk bir hayatla karşılaşılıyor, devinimi uzaktan seyretmek zorunda kalıyorlar" (Site 8, 2012). İşte yeni proje tam da bu noktada önemli bir eksikliği giderecek ve bu özleme cevap verecektir. "Site8 işte tam da bu eksikliği giderecek, bu özleme cevap verecek projedir. Şehir merkezi, ana cadde olgusunu bir çekim merkezi olarak hayata geçirecek, kültür, sanat, yeme içme, eğlence ve gece hayatını en başta kendi sakinleriyle hareketlendirecek bir yapıdır" (Site 8, 2012). Böylece şehirden beklediğimiz tüm talepler yeni uydu kent aracılığıyla tesis edilecektir. Yeni uydu kent, eski kentin bozulmuş görüntüsünün karşısında yeni bir alternatif sunmaktadır. Üstelik bu alternatif kurgu, eskisinden beklentileri karşılama bakımından gerçeğe daha yakındır. Şehrin soluk bir imgesi olmaktan çok, onun idealler evrenindeki mükemmel kopyasıdır. Şehrin tüm idealize edilmiş güzelliklerini bu şehirlerde yaşamak mümkündür. Örneğin Boğaziçi dahi uydu kentin içine taşınabilir: "**Peyzaj Projesi'nde** 'Yaşayan Boğaziçi' konsepti esas alınmıştır. Gerçekleştirilen tüm çalışmalarda Boğaziçi'nin güzelliklerinin günlük yaşama taşınması amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda belirlenen fonksiyonlar; Site9 sakinlerine kapalı mekânlar dışında da Boğaziçi'ni yaşama fırsatı vermektedir" (Site 9, 2012). Şehir, uydu kent içersinde deneyimlerden biridir. Onun içinde şehrin kokusunu, görüntüsünü ve idealize edilmiş biçimlerini yaşamak mümkündür. Bu sürecin bir adım daha öteye taşınması ise alternatif şehrin, şehrin bilinen sembolleri kadar değer kazanması ve şehri tamamlayan sembollerden biri haline gelmesidir. Örneğin bir proje tanıtımı bu niteliği şöyle vurgulamaktadır: "Site 10'u tıpkı Kız Kulesi, Ayasofya ya da Galata Kulesi gibi İstanbul'un en büyük mimari simgelerinden biri olması için tasarladık" (Site 10, 2012). Artık uydu kent şehrin kendisi olmaya adaydır.

Hayali ve Mitik Bir Dünya

Gerçekliğin yerini almaya aday uydu kentler veya kent kopyaları, bu adaylıklarını mistisizme yönelerek de tesis edebilirler. Hayali ve mitik bir dünya kurgusallığın gerçeklik inşasını daha da güçlendirecektir. Mitik hikâyeler bu kurgu içersinde önemli bir rol oynar:

"Dünyanın en saf, en zarif mücevherinin öyküsü bir kum tanesiyle başlar. O efsanelere göre tanrıların, aşkın kanıtı olarak sundukları bir armağan, eski inanışlara göre sabahları açılarak suyun yüzeyine çıkan istiridyelerin, yağmur damlacıklarını toplayıp güneş ışığı ve havayla birleştirerek oluşturdukları söylenen eşsiz bir hazinedir. Gerçekte ise kum, sedefin

sihirli güzelliği ve doğanın sanatıyla masumiyetin, zarafetin, asaletin sembolüne dönüşür ve istirdiyenin karnında doğumu bekler inci tanesi..." (Site 11, 2012).

Hayali ve mitik hikâyelerin gerçeğe dönüşmesi uydu kentlerle gerçekleşir. Estetik, sanat, mimari ve fantazyalar bu dünya içersinde bir araya gelmiştir: "Biz de sizin için mimarinin temel ilkeleri ve yapı taşlarıyla yola çıktık. Onları sanatın tüm incelikleri ve teknolojinin olanakları ile donatarak yepyeni bir konsept yarattık. Rüyalarınızı süsleyen ayrıcalıklı hayatın temellerini, İstanbul'un yeni incisi *Site 11* ile attık" (Site 11, 2012). Rüyalarımızı süsleyen kentler zaman zaman tarihin mitik kentlerini çağrıştırır şekilde de dizayn edilebilir. Babil'i ana tema olarak belirleyen bir projede de böyle bir vurgu vardır. Ancak burada uydu kentin, şehrin bir benzeri olarak kurgulanması yani kopya-kent olgusuna dair imaları da görmek mümkün olabilmektedir. Tanıtım yazısına göre binlerce yıl önce Mezopotamya'da Babil Kralı II. Nebukadnezar, karısının sıla hasretini gidermek ve mutlu olmasını sağlamak için ona sarayının yakınında, ülkesinin bir benzerini inşa ettirmeye karar vermiştir...(Site 12, 2012). Bu benzerlik, şehre duyulan özlemi çağrıştırmaktadır. Uydu kentin kendini tanımlarken kullandığı mitik ögenin temel niteliği de buradan kaynaklanır. O, gerçek bir kent hakkında kopyalanmış bir simülakr kenttir:

"Kraliçe boy boy ağaçlar, şarkılar fısıldayan küçük şelaleler, masmavi havuzlar arasında yaşasın, rüzgarlar ona her gün binbir çiçeğin kokusunu ve kuşların cıvıltısını taşıyın, böylelikle dağların arasındaki yemyeşil ülkesine olan özlemini gidersen diye, birbirinin üzerinde yükselen büyük teraslar yaptırdı. Bu doğa harikası teraslar ve çiçeklerle bezenmiş bahçeler o kadar huzur verici oldu ki Kral ve Kraliçe burada sonsuza dek mutluluklar içinde yaşadı. Tarihçi Herodot da olağanüstü yapıları belirlediği "Dünyanın 7 Harikası" sıralamasına önce Babil'in Asma Bahçeleri'ni koydu!" (Site 12, 2012).

Rüya ile gerçeğin, mitik olan ile şimdinin, kopya ile orijinalin birbirine girdiği bu kurgu içersinde, kendimizi düşler ülkesinde hayal etmeye çağırılırız. Bu hayal uydu kent projeleri ile gerçeğe dönüşecektir. Bir projenin sloganı şu şekildedir: "Bu hayal dediğiniz anda, sizi gerçekle buluşturmayı bekliyoruz...(Site 7, 2012). Hayal edilen yaşamın bu dünyada gerçekleşeceği beklentisini uydu kentler kendi üzerine almaktadır. Böylece orta ve üst orta sınıfların, yaşamdaki beklentileri, korkuları, hayalleri yeni bir dünyanın da kapısını açmaktadır. "Ve siz burada hayallerinizi yaşamaya davetlisiniz" dir (Site 4, 2012). Bu dünya içersinde, gerçek ile kurgu yan yana, mitik bir tarihin uzantısı olarak yaşanabilmektedir.

Pastoral Doğa ve Çevre

Doğa ile kurulan ilişkinin orta sınıf tahayyülü, doğanın saflığına, temizliğine ve insanın gündelik sıkıntılarından, kırım dinginliği ile kurtulmasına denk gelmektedir. Bu tahayyülde doğal olan karmaşık olmayan, dingin ve düzenli olandır. Dolayısıyla burada doğanın yeniden düzenlenişine dair bir vurguyu hissetmek mümkündür. Bu vurguyu, projelerin kendilerini tanımlama biçimlerinde de görmek olasıdır. "Orta sınıfların bu modern mekânı temiz, düzenli, sakin, trafiksiz ve neredeyse sadece kırsal bir çevrenin (şehir merkezinden yirmi kilometre uzakta kurulmuş) sunabileceği temiz hava ve kirlenmemiş bir doğaya sahipti(r)" (Aksoy ve Robins, 1999:60). Örneğin bir tanıtımda doğa hem konfor sunmakta hem de tüm güzelliğiyle bizleri yaşama çağırılmaktadır: "*Site 13*'te güneş maviliğe doğuyor, su berraklığında bir hayat başlıyor. Doğayı içselleştiren konfor, ferah bir atmosferi yanına alıyor. Yaşam konforu doğadan ilham alırken, yalın mimari ve travertenlerle inen su kanalları, sakinlerine mavi sabahlar, ışıltılı akşamlar hediye ediyor" (Site 13, 2012). Doğa aynı zamanda bu anlatım biçimlerinde kişiselleşebilmektedir. Doğa, bizimle konuşmaktadır: "*Site 14*'de yaşamaya başladıktan sonra sabahları martuların şarkıları ile uyanacaksınız. Sizi ilk selamlayacak olan ise Marmara'nın ışıltılı suları olacak" (Site 14, 2012). Öte yandan tüm bu doğa kurgularında doğanın gösterinin bir parçası olarak sunulduğu görülmektedir. Doğa evin içine sirayet eden manzaranın ve dolayısıyla proje kentinin bir parçasıdır. Bu, "Ege Denizi'nin uçsuz bucaksız mavisıyla birleşen doğayla iç içe olmak..."(Site 7, 2012) gibi bir

şeydir. Böylece uydu kent, doğayı kendine katarak, onu projenin bir parçası haline getirir. Doğa ile uydu kent iç içe geçmiş gibidir. Örneğin Boğaz manzarası bir projenin uzantısı olabilmektedir: “Boğazı Seyretmek ihtiyacına karşılık verecek şekilde, Boğaziçi'nin doyumsuz güzelliklerinin en çarpıcı noktalardan seyredilebilmesini sağlayan, çeşitli özellik ve ölçülerdeki seyir terasları ve dinlenme terasları kombineli olarak planlanmıştır” (Site 9, 2012). Bir başka örnekte de adalar manzarasının dolayısıyla projenin bir parçası haline gelebilmektedir. “%70'i kapanmaz deniz manzaralı proje, Adalar'ın tam karşısında, Yalova'dan Sarayburnu'na nefes kesen bir manzarası, 1+1'den başlayıp 4+1'e kadar 9 farklı seçenekte daire tipi ile sizleri karşılıyor” (Site 15, 2012). Doğanın manzarasının bir ögesi haline gelmesi yani seyirlik doğa veya gösteri olarak doğa, en belirgin gösteri niteliğini panoramik sunuluşuyla elde eder. Panoramik manzara 180 derecelik bir açıyla tüm doğayı izlememizi sağlar. Örneğin *Site 15* Panorama, sizleri görsel bir şöleni geniş geniş yaşamaya davet etmektedir (Site 15, 2012). Manzarasının bu görsel şovu, sadece doğa ile sınırlı değildir. Kimi zaman doğanın bir tamamlayıcısı olarak sunulmuş uydu kentlerin kendileri de görsel bir şölen vaat eder. Burada manzara, uydu kentin kendisidir. Böylece gösteri kendi içersinde tamamlanmış olmaktadır. Bir projede binaların birbirinin önünü kapatmayacak şekilde planlandığı vurgulandıktan sonra şu ifadelerle yer verilmektedir: “*Site 5*'te tüm daireler ön tarafa bakmaktadır. Sosyal tesislerin bahçe katında bulunması sayesinde 1. kattaki dairelerin bile manzarası kapanmaz. *Site 5*'te koridorlardan ilerleyip evinize çıktığınızda evinizi boylu boyunca saran kat bahçenizden açık havuzu 180° derece bakış açısıyla görebilir, tüm manzarayı seyrederek çayınızı yudumlayabilirsiniz” (Site 5, 2012).

Tüm bu doğa ve manzaralar yorgunluğumuzu alacak, bizi yeni güne dinç bir şekilde taşıyacaktır. Doğanın bir niteliği de dinlendirici olmasıdır: “O gün işten eve yorgun geldiniz diyelim. Daha içeriye adımınızı attığınız anda dairenizin ferah geniş camları ve balkonun size sunduğu eşsiz deniz manzarası sizi karşılayacak ve tüm yorgunluğunuzu alıp götürecektir” (Site 16, 2012). Sıradan bir yaşamın dışına çıkmak ve hatta zirvede olmak da manzarasının hissettirdiği bir duygu olabilir. Kimi siteler manzarayı zirvede olma duygusunu hissettiren bir nitelik olarak kurgulamaktadır: “*Site 2* eşsiz lokasyonu, modern mimari yapısıyla, şehir ve orman manzarasıyla, sizi zirveye, Maslak'a davet ediyor! Çünkü hayat sıradan bir yaşam sürdürecektir kadar uzun değildir” (Site 2, 2012).

Uydu kentler, doğayı kimi zaman kendileri tasarlar. Örneğin peyzaj düzenlemesi yeni bir doğal çevre oluşturmak için dizayn edilebilir: “Bitkilerin fonksiyonel tasarım öğeleri olarak kullanılmasının yanı sıra estetik özelliklerinden de yararlanılmıştır. Dört mevsim alanlara hareket katacak nitelikte bitki kompozisyonları tercih edilmiştir” (Site 9, 2012). Bu çevre düzenlemeleri yerini almak istediği şehrin koşullarına göre de düzenlenmiş olabilir. “Şekillendirilmiş soliter bitkiler ve çitler de birer vurgu ve estetik objesi olarak tasarımda yerlerini almışlardır. Buldukları mekâna göre örneğin, Anadolu Hisarına tekabül eden kısımda hisar surlarını çağrıştıracak şekilde budanmış bitki çitleri aynı zamanda birer labirent olarak mekâna canlılık kazandırmaktadır” (Site 9, 2012). Böylece düzenlenmiş bir doğa içersinde kendinizle baş başa kalmak mümkün olabilmektedir. Burada doğa ile iç içe geçmeniz kaçınılmazdır. “Burada kuş evlerini inceleyebilir ya da sincaplarla oynayabilirsiniz. Hatta isterseniz çadırınızı kurup doğanın içinde konaklayabilirsiniz... (Site 10, 2012).

Doğaya komşu olmak da uydu kentlerin ayrıcalığı olarak sunulur. Bu komşuluk ilişkisi doğaya uyumlu site fikrinin de tamamlayıcısıdır: “Kuzeyden Fatih Ormanı'na komşudur. İlginç ve eşine az rastlanır bir şekilde, hem büyük şehir özelliklerini, hem de sürdürülebilir kaynakları ve çevreye duyarlı yeşil bina sistemlerini bünyesinde barındıran ender bir yapıdır” (Site 8, 2012). Doğaya yakınlık bir süre sonra doğallık imgesine dönüşmüştür. Çevre dostu, doğaya uyumlu siteler fikri uydu kentlerin yeni tanımlanmış biçimleri arasında yer almaktadır. Bunlarda hem konfor, hem teknoloji hem de sürdürülebilir enerji yönetimi bir aradadır.

Beş yıldızlı otel konforunda ve hizmet standartlarında projelendirilen *Site 11* sürdürülebilir çevre stratejilerini kullanarak enerji verimliliğini arttıran malzeme seçimlerinde, yapı teknolojileri uygulamalarında ve mimari tasarımında Amerikan Ekolojik Yapılar Konseyi (USGBC) tarafından verilen LEED (The Leadership in Energy and Enviromental Design- Enerji ve Çevre Dostu Tasarımda Liderlik) sertifikası kriterlerini esas almıştır (*Site 11*, 2012).

Enerjiyi verimli kullanan siteler, çevre duyarlılığı ile meta pazarlama ilişkisinin mekân pazarlamacılığına da taşınmasıdır. Böylece konut projeleri için sürdürülebilir enerji yönetimleri önemli bir hale gelmektedir: “Bize göre sürdürülebilir bir projenin yolu enerjiyi verimli kullanarak, karbondioksit salınımlarını en aza indirmekten geçer. Bu yüzden *Site 10*’un enerjisini mümkün olan en verimli şekilde kullanmasını sağladık” (*Site 10*, 2012). Böylece site, doğallığın alanına yerleşmekte ve yeşilin tüm imgesel görüntüsünü işleyiş mantığına da taşımaktadır.

Yaşam Alanları

Uydu kentler aynı zamanda kendilerini birer yaşam alanı veya merkezi olarak kurgularlar. Site yaşamın idealize biçimlerinin uygulandığı, deneyimlendiği ve estetik zevklerin ön plana çıkarıldığı bir merkezdir aynı zamanda. Spor alanları, kafeler, alışveriş merkezleri, marketler, sinemalar ya da sosyalleşme mekânlarının birçok örnekleri bu sitelerin, hayatın her alanında inceltmiş bir biçimselliğe eklendiğini işaret edecek şekilde sunulmuştur. Sonuçta ortaya idealinizdeki ev mitolojisinden başka bir şey değildir: “Temiz hava, temiz su, genç yaşlı herkesin spor yaptığı aktif bir yaşam, çocuklar için emniyetli açık alanlar, oyun bahçeleri, bahçelerde barbekülerin çevresinde ‘seviyeli’ insanları biraraya getiren bir sosyal çevre- tüm bu özlemleri yaratan ‘idealinizdeki ev’ mitolojisi, aynı anda yeni bir ev satın alarak gerçekleştirme umudunu getirdi” (Öncü, 1999:30). İdeal ev mitolojisinde yaşam alanı, çocukların mutluluklarından, büyüklerin sosyalliğine, refah bir yaşama kavuşmaya kadar birçok içeriğe sahip olabilir. “Burada çocuklar, üzerinde yorulmadan koşturacağı yemyeşil çimlere ve oyun alanlarına, büyüklerse, kamelya veya cafesinde arkadaşlarıyla ya da komşularıyla keyifli dakikalar geçirebileceği, havuzunda yüzebileceği ve hepsinden de öte gerçekten nefes aldığını hissedebileceği bir yaşam alanına kavuşacak” (*Site 4*, 2012). Uydu kentler yaşam hakkında bir konsept ortaya koymaktadır. Hayatın burada spor, hobi, sosyalleşme imkânları ile daha da derinden duyumsanabileceğine dair bir iddia söz konusudur: “Hayatınızı güzelleştirecek her şey *Site 17*’de. Açık yüzme havuzu, yürüyüş parkuru, tenis kortu, spor salonları, kafe toplantı odası, çocuk kulübü, hobi odası ve daha fazlası... Şehrin tüm imkanları hemen yanı başınızda” (*Site 17*, 2012). Kendini kendiyile kanıtlayan bu mini kentlerde yaşamın her alanına hitap eden etkinlikleri bulmak mümkündür. Ancak bu aynı zamanda boş zaman pratiklerinin nasıl şekillenmesi gerektiğine yönelik de bir kurgudur. Mini kentlerin boş zaman aktiviteleri nezih ve seçkin olmak durumundaydı.

“Bu ayrıcalıkların temel felsefesi aynı mekânda ve de ‘nezih ve seçkin bir ortam’da her türlü sporun yapılabilirdiği, orta yaşa yaklaşmakta olan ve ‘kendine iyi bak’mak zorunda olan zaman fukarası işadamları ve yöneticiler için ‘fitness center’lerin, boş zamanları nezih bir şekilde değerlendirmek için de sinema, lokanta ve gece kulüplerini içeren bir ‘club’ün mevcut olduğu kendi kendilerine yeterli bir mini kent yaratmak oldu” (Bali, 1999:37).

Sitelerin kendisi birer kulüptür artık. Bu sitelerde üyelik kartlarıyla çeşitli etkinliklerden faydalanılabilir, spor yapılabilir ve boş zamanlarınızı en iyi şekilde geçirebilirsiniz.

“4 adet açık yüzme havuzu ve 1 adet kapalı yüzme havuzundan oluşan siteye ait Sosyal Tesisler içinde Wellness Merkezi ile birlikte tüm aktiviteleri kapsayan *Site Clup* site sakinlerine üyelik esaslı ile hizmet verecektir. Tenis kortları, voleybol ve basketbol sahaları, tüm spor ihtiyaçlarınızı karşılayacak sayıda tasarlanmıştır” (*Site 15*, 2012).

Spor ve serbest zaman aktivitelerinin çeşitlerini arttırmak mümkündür. Sporun daha eğlenceli hale getirildiği aktiviteler sitelerin farklılık temaları olarak ön plana çıkarılabilir: “Tenis, Basketbol, Voleybol, Squash spor aktivitelerinin yanısıra, Mini Golf günümüzde sevilen spor dallarından biri haline gelmiştir. Arazi plastiği ile oynanarak farklı dokular oluşturularak sporun daha eğlenceli hale gelmesi amaçlanmıştır” (Site 9, 2012). Elbette ki herkes aktif spor etkinliklerinden hoşlanmıyor olabilir. Uydu kent projelerinin buna da bir alternatifi vardır. Örneğin bir tanıtım yazısında “aktif sporlarla uğraşmayı tercih etmeyen kişiler için alternatif oluşturmak, site sakinleri arasındaki sosyal ilişkileri pekiştirmek amacıyla pilates-yoga tarzı, bedensel ve ruhsal gelişime hitap eden bir alan da tasarıma dahil edilmiştir denilmektedir (Site9, 2012). Böylece sitelerin yaşam alanları sağlıklı olmanın da tedarikçisi haline gelir. Buralarda bisiklete binilir, yürüyüş yapılır, saunalarda ter atılır ve sağlık içinde yaşanılır.

...yemyeşil ağaçların, rengârenk çiçeklerin süslediği çevre, açık ve kapalı olimpik yüzme havuzlarıyla, dinlenme ve eğlence imkânları sunan kafeteryalarıyla, evinizin yanibaşında piknik yaşamanızı sağlayacak kameriyeleriyle, yürüyüş ve bisiklet parkurları, tenis, voleybol ve basketbol sahalarıyla, fitness ve saunalarıyla her şey, "sağlık içinde bir yaşam"ın ayrılmaz bileşenleri olarak tasarlandı!... (Site 18, 2012)

Tüm etkinlikler sanki gündelik hayatın dışına çıkmışız izlenimi uyandırır. Artık bir tür tatildeyizdir: “Havuzdan hoşlanmıyorsanız yorgunluktan ve vücudunuzda biriken toksinlerden arınmak için saunaya geçip ter atabilirsiniz. Üstelik tüm bunları yılın dört mevsimi yapabilirsiniz. Peki şimdi soruyoruz size, buna tatil tadında hayat denmez de ne denir?” (Site 4, 2012). Uydu kentlerde üst orta sınıflar için her şeyin mümkün olduğu bir dünya imgesi yaratılmıştır. Tatil gibi bir hayat bizleri beklemektedir. Buradan ayrılmadan hayattan beklediğimiz her şeyi yerine getirmemiz mümkündür. “Seçkinler bir yandan iş saatleri sonrasında sosyal ilişkilerini kendileriyle aynı düzeyde olan kişilerle sürdürmeyi, diğer yandan her türlü vakit geçirici ve keyif verici meşgalelerle oyalanma imkanlarına sahip olmayı, bunu da buldukları mekândan ayrılmadan yapmayı arzuladılar” (Bali, 2002:112). Uydu kentler içinden çıkmadan her şeyinizi karşılayacaktır. Hatta çocukların bakım ve eğitimi dahi uydu kentin sorumluluğundadır.

“Örneğin markette tüm gıda ihtiyaçlarınızı karşılayabilir. Havuz kenarındaki cafede sevdiğinizle soğuk bir içecek veya sıcacık bir kahveyle bol kahaşalı sohbetlerle dalabilirsiniz. Çocukları unutmak olmaz, siz işteyken onlarla da birileri ilgilenmeli değil mi? Bunun için de Site4’de çocukların gün boyu keyifle vakit geçirebileceği, hobi ve sanat odalarında bedensel ve zihin gelişimlerini tamamlayabileceği, oyun odalarında eğlenceye doyabileceği ve doğayla iç içe büyüyebileceği özel bir kreş var. Üstelik yanibaşınızda yer alan kreş sayesinde, iş çıkışında vakit kaybı olmaksızın ufaklığın elinden tutup evinize yürüyerek gideceksiniz” (Site 4, 2012).

Uydu kentlerde her şey belirli bir nizam ve düzen içersinde yer almaktadır. Kafeler, marketler, spor alanları, bahçeler, yeşillikler, havuz vb. düzenli ve temiz bir hayatı çağrıştıracak şekilde dizayn edilmiştir. Her şey belirli bir düzene tabidir. Düzen, aynı zamanda orta sınıflar açısından diğerleriyle olan ayrışmanın göstergesidir. “Yeni orta sınıfın düzen saplantısı ile sınıfsal farklılıkları vurgulama arzusu birbiri ile yakından ilgilidir, çünkü farklar, ayrımlar ancak düzenin olduğu, her şeyin yerli yerinde durduğu bir ortamda korunabilir ve sürdürülebilir” (Ayata, 2005:41). Düzenli yaşam aynı zamanda kusursuz bir hayata sahip olmak anlamına gelmektedir. Her şey belirli bir düzene kavuştuğu sürece üst sınıfsal bir yaşama kavuşmak mümkündür.

“Şehrin kalabalığından uzak, her şeyin kusursuz olduğu birinci sınıf bir yaşamı hayal ediyorsanız, böyle buyurun. Çünkü kusursuz bir yaşam için gereken tüm ayrıntılar burada bulundu. Tavandan yere kadar uzanan geniş camlarından, çiçeklerle süslü balkonlarına kadar her şey daha ferah, daha aydınlık ve çok daha rahat nefes alabileceğiniz bir dünya yaratmak için düşünüldü” (Site 16, 2012).

Ancak orta sınıflar tüm bu düzen, kalite, seçkinlik ve cemaat vurgusuna rağmen yalnızdırlar. Siteler çoğunlukla tanıtım animasyonlarındaki gibi güzel caddelerinde kalabalıkların dolaştığı mekânlar değildir. “Kapalı sitelerin içindeki sokaklar çoğunlukla boş olur. ‘Oraya ait olmayan’ birisi, bir yabancı, kaldırımında yürürken bile görülse sıra dışı varlığı –daha muziplik ya da kötülüğe kalkışmadan– anında tespit edilecektir” (Bauman, 2011:172). Yaşam alanlarının insansızlaşması, tanıtım metinlerinde de karşımıza çıkabilir. Üstelik bu yalnızlık hissi hayal edilen sıra dışı bir yaşamın imgesi olarak da kullanılabilir: “Her türlü sporu yapabileceğiniz spor alanları, doğanın mucizelerini taşıyan bahçeler, yalnızlığın tadını çıkaracağınız sessiz ada, çocukların hayalleri düşünülerek tasarlanmış oyun adası, gökyüzünü yeryüzüne taşıyan kozmik ada ve daha niceleri sizi sıra dışı ve yaratıcı bir hayata çağırıyor” (Site 3, 2012). Sessiz ada veya kozmik ada metaforları aslında uydu kentlerin bütününe tanımlamaktadır. Her biri şehrin çeperinde veya içinde tüm yaşama katılma imkân ve mekânlarına rağmen birer kozmik adadırlar.

Uydu kentler, her ne kadar kendilerini bir yaşam merkezi olarak tanımlayıp kamusal bir nitelik kazanma talebinde olsalar da yaşamın aile ve ev merkezli kurgulanışına karşılık gelmektedirler. “Uydu kent hem ev hem de aile merkezli bir mekândır. Uydu kent yaşamı, ev ile iş arasında yapılan keskin bir mekânsal ayrıma dayanmaktadır. Uydu kent aslında merkezi özel yaşam olan bir kamu alanıdır” (Ayata, 2005:43). Bu özel yaşam için her şey önceden düşünülmüştür. Evlerin içindeki her şey farklılığın tesis edilmesini sağlayan niteliktedir. “Site2’de seçtiğiniz yaşam biçiminiz ne olursa olsun, yaşamak istediğiniz hayat ne kadar farklı olursa olsun, size tam uyum sağlayacak seçenekler var. Ankastre eşyalar, vitrifiye, parke... Kapı kollarına kadar en küçük detaylar bile en kaliteli, en seçkin markalardan” (Site 2, 2012). Üstelik bu evlerin içi, özel alanını kontrol etmek isteyen orta sınıfların beklentilerine göre düzenlenmiştir. Akıllı evler aynı zamanda kontrol edilen, hükmedilen ve yönetilen evlerdir. “Site 3 IQ teknolojisiyle gerek ev içinde gerekse ev dışında, evdeki her şey kontrolünüz altında. Bir dokunuşla perdelerinizi açın kapatın, TV'nin, müzik sisteminin sesini kısın açın, klimaya hükmedin, ışıkları ayarlayın, çok yüksek enerji tasarrufu sağlayan zeki bir evde yaşamamanın konforuna hemen alışacaksınız” (Site 3, 2012). Kontrol edilen ev, kontrol altında olan bir özel alan anlamına gelmektedir. Kontrol altında olan ev hayatı aynı zamanda güvenlidir de. Böylece güvenlik; kontrolün, huzurun ve konforlu yaşamın gereği olarak ortaya çıkar.

Güvenlik

Uydu kentlerin, dış dünyadan yalıtılmış ve onun kopyası olarak üretilmiş soyutluğunu güvenlik sayesinde mümkün hale gelir. Etrafı duvarlarla, çitlerle çevrilmiş, kameralarla donatılmış, özel güvenlik görevlileri tarafından kontrol edilen bu siteler, yaratılan kurgusal gerçekliğe dışarıdan gelecek karışımları engellemek için düzenlenmişlerdir. “Kendilerine sıkı güvenli bir ‘kapalı site’de yer edinmiş bir avuç şanslı insan ‘güvenlik hizmetleri’ için bir avuç para döküyor: her tür karışımdan uzak durmak için. Kapalı ‘siteler’ mekânsal bir anlamsızlık içinde duran özel koza öbeklerine benziyor” (Bauman, 2011:172). Üstelik bu anlamsızlık rahat, konfor ve modern yaşamın gerekleri arasında gözüküyor.

Bu özel adacıklarda güvenlik, konforlu ve rahat bir yaşamın gereği olarak da ön plana çıkmaktadır. Örneğin bir site tanıtımında şöyle bir slogan kullanılmaktadır: “Modern ve konforlu bir yaşamın keyfini çıkarırken, buna bir de güven duygusu eklemek...” (Site 7, 2012). Bir başka uydu kent projesi ise “**rahatlığınız ve konforunuz için her şeyi düşünüyoruz de, güvenliğinizi unuttur muyuz hiç?**” (Site 4, 2012) diyerek, güvenliği konforun tedarikçisi olarak konumlandırmaktadır.

Güvenlikli siteler aynı zamanda bir savunma stratejisi ortaya koymaktadırlar. Korunması gereken bir hayata sahip olmak ayrıcalığın kendisi haline gelmiştir. Korkunun kaynağı ise alt sınıflardır.

“Üst sınıflar, toplumsal ayrışmanın giderek gerilen zembereği karşısında kentin dışına, korunaklı yaşam alanlarına mevzilenirken daimi bir teyakkuz haline geçiyorlar. Kapalı cemaatlerin mimari tasarımlarında cisimleşen bu teyakkuz hali, zenginliğin üst sınıfların korunması gereken hakkı olarak addederken bir tehdit olarak gördüğü yoksulluğa karşı cephe alıyor” (Gönlügür, 2008:81).

Yoksulluğa ve ondan kaynaklanacak tehditlere karşı fiziki bir cephenin oluşturulması için uydu kentlerde farklı farklı yöntemler geliştirilmektedir. “Bu fiziksel yalıtım, sitelerin etrafına tel örgüler ya da sitelerin etrafına dışarıyla ilişkiyi tümüyle koparan duvarlar örülmesi noktasına varmıştır. Kimi durumlarda sitelerin yalıtımı için kalın duvarlar yetmemiş, site girişlerinin özel güvenlik sistemleri ve kameraları yoluyla sıkı sıkıya denetlenmesi yoluna gidilmiştir” (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003:146-147). Uydu kent projeleri için güvenliğin tedarik edilmesi tanıtım ve satış geliştirmenin de vazgeçilmiş bir unsuru haline gelmiştir. Örneğin, bir şirket güvenlik duyarlılığını şu şekilde aktarmaktadır: “Yapınızın güvenliği kadar özel hayatın güvenliği de önemli... Dört yanı yüksek güvenlik duvarlarıyla çevrili sitenizde kameralı güvenlik ağı yer aldığından ve giriş çıkışlar tek noktadan 7/24 kontrollü olarak gerçekleştirildiğinden *Site 4*'te güvenliğiniz maksimum seviyede olacak” (Site 4, 2012). Elbette tüm yenilikler bizim ve sevdiklerimizin güvenliği içindir: “Sizin ve sevdiklerinizin güvenliği bizim için önemli. Bu yüzden *Site 17*'de güvenliğiniz için her şey en ince ayrıntısına kadar planlandı. Mesela CCTV kamera sistemi ve görüntülü Intercom 7/24 hizmetinizde” (Site 17, 2012). Hizmetimizde olan şey, güvenlik, kontrol ve bizim hayatımızın korunuyor oluşudur. Böylece güvenli siteler, duvarlarının, kontrol mekanizmalarının, kameralarının ve güvenlik görevlilerinin varlığı ile hayatlarımızın garanti altına alınmasını sağlamaktadır. Güvenliği üst düzeye ulaşmış mekânsal bütün örgütlenmelerde olduğu gibi burada denetimin büyük çoğunluğu dışarıdakilerden çok içerdekilere yöneliktir. Üst orta ve yeni orta sınıfların alt sınıf korkusu, gözetlenmenin, denetim altına alınmanın ve duvarlarla çevrenin huzur, rahat ve konfor sağladığı algısını yaratmıştır. Bu algı, orta sınıfların birbirlerine de dönüktür. Gözetleme bir süre sonra kendi davranış kalıplarının içselleştirilmesini doğuracak ve farklı olmanın dışsallaştırıldığı bir ortamda her orta sınıf üyesi bir örnek hale gelecektir. Böylece orta sınıflar için monotonluk korkusu yeniden farklılaşma taleplerine sebep olacak ve yeni sunumlar, yeni kitleler için cazibe merkezi haline gelecektir. Tabi ki orta sınıfların tüm hayalleri, rüyaları, fantazmaları ve korkuları ile şekillenerek...

Sonuç

Orta sınıfların kent ile kurduğu yeni ilişki bağlamında ele alındığında uydu kentlerin son dönem trendleri arasında yer aldığını söylememiz mümkündür. Bu kentler, şehir içersinde ve çevresinde ayrı bir şehir imgesi yaratma işlevi yüklenmişlerdir. Orta sınıfların genel olarak yaşamdan beklentileri doğrultusunda şekillenen uydu kentler, tüm görsel ve söylemsel sunumları ile idealize edilmiş ve estetikleştirilmiş bir hayat deneyimi sunmaktadırlar.

Yeni orta sınıflar, kent deneyimleri içersinde diğer sınıflarla olan ilişkisini en alt seviyeye indirmiştir. Çünkü yaşanan dönem, sürekli bir kriz ortamının egemen olduğu ve bunun sonucunda her an bir şeylerin kaybedilmesinin mümkün olduğu bir gerilimi canlı tutmaktadır. Krizler orta sınıfı tehdit etse de yeni imkânlarla da olanak tanır. Konut ve inşaat sektörü ya da hizmet sektörü neo-liberal ekonominin krizlerle baş etme yollarıdır. Bu gelişmeler orta sınıfların korkuları ile birlikte belirli ölçülerde zenginleşmesini ya da tüketimcileşmesini de sağlamıştır ve bunlar da uydu kentlerdeki pahalı konutlara yönelmeyi açığa çıkarmıştır. Ama orta sınıflar halen güven içersinde olmadıklarını hissederler. Çünkü neo-liberal ekonomi dinamizmini büyük ölçüde bireylerin kendilerini hiçbir zaman güvende hissetmeyecekleri bir piyasa ortamından kazanır. Bu gerilim, orta sınıflar açısından güvenli bir yaşam imkânına kavuşmak kadar başka duygu ve beklentileri de canlı tutar.

Eski şehre benzeyen bir yerde yaşamak, gündelik ihtiyaçları estetik, saygın ve prestijli bir şekilde karşılamak, hayallerin ve rüyaların somut yaşam biçimlerini dönüşmesini beklemek, doğa ile huzurlu bir birliktelik yaşamak bu beklentiler arasında yer alır. Bu beklentiler uydu kent projelerinin üretilme dayanaklarını oluşturur ve onlara yönelik tanıtımlardaki söylemlere de yansır. Bu söylemler aynı zamanda, söz konusu beklentilerin yeniden ve farklı biçimler altında üretilmesi işlevini de yüklenir.

Sonuçta, uydu kent projeleri kent ve yaşam deneyimi hakkında bir kopya ortaya çıkarırlar. Kopya hayatlar da bunun içersinde birbirinin benzeri olarak işlemeye başlar. Kopya kentler daha sonra kent deneyiminin kendisi olmaya aday hale gelir. Bütün yaşam satan ilanlarına rağmen uydu kentler şehir hakkında, yaşam hakkında donuk bir kopyayı satışa çıkarırlar. Monotonluktan, stresten ve sıradanlıktan kurtulma arayışı olarak uydu kentler, bu beklentinin karşılanmasından da uzaktırlar. Öte yandan kentsel yaşamın dinamiği ve canlılığı uydu kentleri de içine alma eğilimi gösterir. Uydu kentler de zaman geçtikçe ve eskidikçe bu kentin asıl yaşamının içine katılmaya zorlanırlar. Buna rağmen, uydu kentler, orta sınıfların yaşamdan beklentileri, korkuları, hayalleri ve endişelerine karşılık gelen mekânsal örgütlenmeler olarak Türkiye şehirlerini çerçevelemeye devam edecek görünmektedirler. Öte yandan şehrin dönüşümünde kent yaşayanları ortak ve katılımcı deneyimlerini arttırdıkça uydu kentlerin de varlık sebebi sorgulanır olacaktır.

Kaynakça

- Aksoy A, Robins K. (1999) Modernizm ve Binyıl: İstanbul'da Mekânla İmtihan. Aslı Danış AD. (çev.) *Birikim* 123:53-62.
- Ayata S. (2005) Yeni Orta Sınıf ve Uydu Kent Yaşamı. Kandiyoti D, Saktanber A (ed): *Kültür Fragmanları*. İstanbul: Metis Yayınları, 37-56.
- Bali RN. (1999) Çılgın Kalabalıktan Uzak. *Birikim* 123:35-46.
- Bali RN. (2005) *Tarz-ı Hayattan Life Style'a*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bauman Z. (2011) *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*. (Çev. Sıral P) İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Dağtaş B, Dağtaş E. (2009) *Medya, Tüketim Kültürü ve Yaşam Tarzları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Gönlügür E. (2008) Kentsel Ayrışmanın Yeni Alamet-i Farikası Kapılı Cemaatler. *Birikim* 232-233:73-86.
- Gürbilek N. (2001) *Vitrinde Yaşamak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Işık O, Pınarcıoğlu M. (2003) *Nöbetleşe Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Laçiner Ö. (1996) Kentlerin Dönüşümü. *Birikim* 86- 87:10-16.
- Oskay Ü. (2010) *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Öncü A. (1999) 'İdealinizdeki Ev' Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı. *Birikim* 123:26-34.
- Ryan M, Kellner D. (1997) *Politik Kamera*. (Çev. Özsayar E). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tekeli İ, Gülöksüz Y. (1983) Kentleşme, kentleşme ve Türkiye deneyimi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* 5:1228.

Araştırma Materyalleri

- Site 1. Erişim Tarihi: 28 Nisan 2013, <http://www.heleniumwings.com/>
- Site 2. Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2013, http://www.eclipsemaslak.com/index3.php?sayfa=proje_hakkında
- Site 3. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2013, <http://www.dumankayamodernvadi.com/modern-vadi-hakkında/>
- Site 4. Erişim Tarihi, 30 Nisan 2013, http://www.selinevleri.com/genel_bilgi.html
- Site 5. Erişim Tarihi: 27 Nisan 2013, <http://www.saloonresidence.com/tr/proje-hakkında>
- Site 6. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2013, <http://www.dekonsilva.com/proje-hakkında.aspx>
- Site 7. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2013, <http://www.kayaprestigekonutlari.com/>
- Site 8. Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2013, <http://www.maslak1453.com/genel-tanitim/0/1/agaoglu-maslak-1453-istanbul.html>
- Site 9. Erişim Tarihi: 6 Haziran 2013, <http://www.bosphoruscity.com.tr/PeyzajKonsepti.aspx>

- Site 10. Erişim Tarihi: 5 Haziran 2013, <http://www.batisehir.com/batisehir-ayricaliklari.asp>
- Site 11. Erişim Tarihi: 30 Nisan 2013, <http://www.elitperlapalas.com/elit-perla-palas/tasarim.php>
- Site 12. Erişim Tarihi: 11 Haziran 2013, <http://www.asmahahceler.com/asma-bahceler.html>
- Site 13. Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2013, <http://www.adressudumankaya.com/index.html>
- Site 14. Erişim Tarihi: 5 Haziran 2013, <http://www.brandiumatasehir.com/residence/info>
- Site 15. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2013, <http://www.nishadalar.com.tr/tr-TR/anasayfa/1.aspx#panorama>
- Site 16. Erişim Tarihi: 15 Haziran 2013, http://www.mytowerland.com/b_blok//detay.
- Site 17. Erişim Tarihi: 30 Nisan 2013, <http://www.mesakartall.com/ozellikler>
- Site 18. Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2013, http://www.cinarolimpiapark.com/1_etap/projehakkinda.php